

Promemorian - Aktivering av civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet

Remiss från Försvarsdepartementet
Remisstid den 8 november 2023

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård

Sammanfattning av ärendet

Försvarsdepartementet föreslår i en promemoria författningsändringar för att ge rättsliga förutsättningar att aktivera civilplikten inom verksamhetsområdena kommunal räddningstjänst samt drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet.

Stockholms stad har fått promemorian på remiss för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, Stockholms Stadshus AB och Storstockholms Brandförsvaret. Stockholms Stadshus AB avstår från att svara på remissen.

Stadsledningskontoret anser att huvuddragen i promemorian inklusive föreslagna författningsändringar är rimliga, men anser att analysen av bedömda ekonomiska konsekvenser för kommunerna är otillräcklig. Vidare betonas vikten av en formaliserad struktur för samarbete mellan Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och de kommunala räddningstjänsterna för att säkerställa en fungerande bemanningsplanering, samt ändamålsenlig repetitionsutbildning och övningsverksamhet med lokala anpassningar. Därtill vill stadsledningskontoret poängtera betydelsen av att framöver applicera civilplikten på andra verksamhetsområden.

Storstockholms Brandförsvär anser att promemorian till stora drag innehåller samma information som regeringsuppdraget avseende aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap levererade till regeringen 1 mars 2023 och lämnar ett antal synpunkter på remissen. Bland annat att ansvarsfördelningen mellan MSB och den kommunala räddningstjänsten behöver tydliggöras samt att en noggrannare analys avseende ekonomiska konsekvenser för den kommunala räddningstjänsten är önskvärd.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Den kommunala räddningstjänsten har en central del i stärkta grundläggande funktioner i händelse av kris och krig. Det är därför välkommet att regelverk anpassas till behoven. I detta sammanhang vill jag också understryka det stadsledningskontoret konstaterar att det finns ett behov av att kunna applicera regelverket och civilplikten även rörande andra yrkeskategorier som är centrala för samhällets funktioner i krig.

I övrigt hänvisar jag till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Stockholm den 1 november 2023

Karin Wanngård

Bilaga

Promemorian - Aktivering av civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet, dnr KS 2023/960-1.1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande av Jonas Naddebo (C) enligt följande.

Det är bra att regeringen föreslår att civilplikten aktiveras inom den kommunala räddningstjänsten och inom elförsörjningsområdet. Centerpartiet har länge velat se att en aktivering av civilplikten sker. Personalförsörjningen vid höjd beredskap kommer vara viktig att lösa. En aktivering av civilplikten innebär också en möjlighet för totalförsvarspliktiga att göra vapenfri tjänstgöring. Totalförsvarsförmågan behöver stärkas på bredden, med olika kompetenser och resurser.

I förslaget finns vissa oklarheter, bl.a. kring kopplingen till de lokala räddningstjänstorganisationerna. För Centerpartiet är det viktigt att civilpliktiga i så stor utsträckning som möjligt rekryteras från lokalsamhällen runt om i landet och sedan placeras och delvis utbildas i de lokala räddningstjänstorganisationerna. Vi vill inte se en central funktion utan koppling till lokal räddningstjänst och de förutsättningar som råder i olika delar av landet. Med lokal närvaro, kännedom och

civilpliktiga rekryterade lokalt kan i bästa fall också rekryteringsbasen till deltidsbrandkåren samtidigt öka vilket skulle vara positivt för hela bygdens tillgång på säkerhet och trygghet. Det ger också kommuner större rådighet över sin egen personalförsörjning snarare än att vänta på en eventuell statlig förstärkning, som kanske inte kommer.

Det är också viktigt att regeringen utreder om civilplikt kan införas inom fler områden, exempelvis inom de gröna näringarna. Det är exempelvis viktigt att tillgången på nödvändig arbetskraft inom jordbruket under höjd beredskap säkerställs. Vi ser att tre åtgärder behövs; det behöver tydliggöras att de som arbetar inom primärproduktionen kommer att omfattas av allmän tjänsteplikt kopplad till uppdraget i händelse av höjd beredskap och krig. Det gäller också exempelvis servicetekniker för jordbruksmaskiner osv. Därtill vill vi att det ska vara möjligt att tjänstgöra inom jordbruk och skogsbruk inom ramen för civilplikten. Och slutligen ser vi ett behov av att säkerställa att frivilliga försvarsorganisationen Blå stjärnan kan bemanna svenskt jordbruk i händelse av höjd beredskap och krig. Att civilplikten nu införs inom räddningstjänst och elförsörjning innebär inte att det systematiska arbetet med de frivilliga försvarsorganisationerna och civilsamhällesorganisationer i övrigt inte kommer behövas hos landets kommuner och räddningstjänster. Personalförsörjning och uthållighet under höjd beredskap är viktig att säkerställa med alla resurser som är möjligt.

Ärendet

Försvarsdepartementet föreslår författningsändringar som ger rättsliga förutsättningar för en aktivering av civilplikten inom verksamhetsområdena kommunal räddningstjänst samt drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet.

I januari 2023 fick Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i uppdrag att närmare analysera förutsättningarna för en aktivering av civilplikten inom kommunal räddningstjänst (Fö2023/00118). Av MSB:s rapport framgår att det finns behov av att aktivera civilplikten och att det vid en aktivering även skulle finnas möjlighet att relativt skyndsamt skriva in och krigsplacera redan utbildade personer inom den kommunala räddningstjänsten.

I försvarsdepartementets förslag får MSB uppdraget att vara bemanningsansvarig myndighet för civilpliktiga inom kommunal räddningstjänst. Det innebär att identifiera, utreda och utbilda civilpliktiga inom kommunal räddningstjänst. I förslaget ges de kommunala räddningstjänster i uppdrag att identifiera tillkommande resursbehov av civilpliktiga i händelse av höjd beredskap.

Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) har identifierat ett behov av att aktivera civilplikt för drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet för att möta totalförsvarets behov av att upprätthålla elförsörjningen vid höjd beredskap. De övriga förutsättningarna för att kunna skriva in och krigsplacera redan utbildade personer inom elförsörjningsområdet behöver emellertid analyseras närmare av Svenska kraftnät.

I Försvarsdepartementets förslag ges Svenska kraftnät uppdraget att vara bemanningsansvarig myndighet för elförsörjningsområdet.

Promemorian behandlar även exempelvis frågor som rör personuppgiftsbehandling, konsekvenser för samhället i stort, samt ekonomiska konsekvenser för stat, kommuner och kommunal räddningstjänst.

Remissammanställningen

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, Stockholms Stadshus AB och Storstockholms Brandförsvaret. Stockholms Stadshus AB avstår från att svara på remissen.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 10 oktober 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att huvuddragen i promemorian inklusive föreslagna författningsändringar är rimliga och ställer sig positivt till att civilplikten aktiveras för såväl kommunal räddningstjänst som för elförsörjningsområdet.

Stadsledningskontoret har inga synpunkter på att MSB görs till bemanningsansvarig myndighet och således ansvarar för att identifiera, utreda och utbilda civilpliktiga. Det finns en tydlighet i att MSB, som är sektorsansvarig myndighet för räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen, även utgör bemanningsansvarig myndigheten för civilpliktiga inom kommunal räddningstjänst.

Stadsledningskontoret tycker även det är rimligt att kommunerna, som ansvarar för sin verksamhet, också ansvarar för bedömningen av tillkommande resursbehov och således behovet av antalet civilpliktiga. Stadsledningskontoret anser däremot att ansvarsfördelningen mellan MSB och den kommunala räddningstjänsten behöver tydliggöras i detta avseende. I promemorian framgår det att MSB och kommunal räddningstjänst kommer behöva samarbeta, utan att konkretisera innebörden av detta. Stadsledningskontoret hävdar att samarbetet och ansvarsfördelningen behöver konkretiseras för att skapa rätt planeringsförutsättningar, och att detta bör tydliggöras i lag eller förordning. Det är även viktigt att fördelningen av de civilpliktiga föregås av en noggrann analys som tydligt pekar på vilken förmågehöjning som avses. Stadsledningskontoret ser det som rimligt att i en uppbyggnadsfas, genom direktinskrivning av redan utbildad personal, prioritera militärstrategiska områden.

Stadsledningskontoret vill även betona vikten av ett nära samarbete mellan MSB och de kommunala räddningstjänsterna för att säkerställa ändamålsenlig repetitionsutbildning och möjliggöra övningsverksamhet med lokala anpassningar. Det är viktigt att den civilpliktiga personalen blir en effektiv resursförstärkning för den kommunala räddningstjänsten och inte en flaskhals, exempelvis genom att inte känna till rutiner, metoder och utrustning där de ska verka.

Stadsledningskontoret anser vidare att analysen av de ekonomiska konsekvenserna för kommuner är otillräcklig och önskar att en mer genomgående och detaljerad analys genomförs. En sådan analys bör bland annat beakta det utökade behovet av befäl för att leda civilpliktiga, tillkommande administrativa uppgifter, och insatsförberedande aspekter såsom metod och teknik, beredskapsplanering och fordon.

Stadsledningskontoret har inga synpunkter på aktiveringen av civilplikten inom elförsörjningsområdet och ser det som positivt att ytterligare en sektor får möjlighet att nyttja civilplikten som ett planeringsverktyg för personalförsörjningen under höjd beredskap. Stadsledningskontoret konstaterar dock att det är Svenska kraftnät AB och inte sektorsansvarig myndighet, det vill säga Energimyndigheten, som utses till bemanningsansvarig myndighet. Stadsledningskontoret menar att det finns en logik i att sektorsansvariga myndigheter utses till bemanningsansvariga myndigheter då det skapar en tydlighet och röd tråd i systemet.

Stadsledningskontoret vill slutligen poängtera vikten av att civilplikten framöver breddas till fler verksamhetsområden för att säkerställa personalförsörjningen i det civila försvaret.

Stadsledningskontoret föreslår att remissen besvaras med vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Storstockholms Brandförsvaret

Storstockholms Brandförsvares yttrande daterat den 18 september 2023 har i huvudsak följande lydelse.

SSBF anser att promemorian till stora drag innehåller samma information som regeringsuppdraget avseende aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap levererade till regeringen 1 mars 2023.

Avsnitt 2

Inga vidare synpunkter på författningsändringar. Lagstiftningen ska vara tillfällig för att möjliggöra direktinskrivning av individer. Dock är det viktigt att lagen ses över i samband med den utredning som görs avseende civilplikten i ett större perspektiv så att det inte blir ett problem i ett senare skede då civilpliktiga behöver tillföras via mönstring.

Avsnitt 5.4

SSBF har inga synpunkter att MSB görs till bemanningsansvarig och som då ansvarar för att identifiera, utreda och utbilda personer. Precis som det står i promemorian är det kommunerna som ansvarar för sin verksamhet och de som ska göra bedömningen av hur många som ska tillföras egen organisation, d.v.s. hur många som ska krigsplaceras. I texten står det även att samarbete mellan kommunal räddningstjänst och MSB kommer att behövas, dock är samarbetet inte något som är reglerad i lag eller förordning. Dock framgår det i lag att MSB är bemanningsansvariga. SSBF önskar att ansvarsfördelningen mellan MSB och den kommunala räddningstjänsten ska tydliggöras så att det inte blir otydligt vad som gäller.

Avsnitt 5.6

SSBF anser att det är lämpligt att MSB ansvarar för de första repetitionsutbildningarna för civilpliktiga som redan har en grundutbildning. Det är dock viktigt att belysa de kommunala räddningstjänsternas roll i utbildningen. Troligtvis kommer civilpliktiga även få en intern utbildning lokalt inom varje organisation, alternativt en praktik. Detta behöver beaktas vid beräkning av konsekvenser för den kommunala räddningstjänsten. Ytterliga repetitionsutbildningar, repetitionsövningar och andra övningar kommer även att tillkomma regelbundet (var tredje/fjärde år), och dessa behöver ske lokalt hos räddningstjänsten anser SSBF.

Vidare bör framgå att MSB i nuläget enbart har två skolor i landet. På många av MSB:s utbildningar är det även så att personal från den kommunala räddningstjänsten hyrs in för att delta som lärare. På 4 år ska 3000 civilpliktiga, enligt MSB:s

beräkningar, kunna skrivas in och utbildas och sedan fördelas ut hos räddningstjänsterna. Det är sannolikt att MSB kommer att stödja sig på resurser hos den kommunala räddningstjänsten, både personella resurser och även de utbildningsanläggningar som finns inom den kommunala räddningstjänsten.

Avsnitt 7

SSBF anser att det är felaktigt att skriva att presenterade förslag skulle innebära marginellt ökade kostnader för kommunerna. Dels är det, precis som nämnt i avsnitt 5.4., otydligt vad den kommunala räddningstjänsten förväntas bidra med. Dels är det, precis som nämnt i avsnitt 5.6., att utbildningskostnader kan innebära ett större ansvar för den kommunala räddningstjänster än vad som framgår.

Utöver de nämnda kostnaderna tillkommer troligtvis en högre kostnad för den kommunala räddningstjänsten då man förmodligen kommer behöva fler personer i ledningssammanhang, d.v.s. befäl. Med en större mängd av personal kommer det behövas ytterligare personer att leda dessa. Till viss del kan även den insatsförberedande och administrativa delen inom den kommunala räddningstjänsten komma att öka, t.ex. i frågor som berör metod och teknik, beredskapsplanering, fordon och resurser samt arbetet med kontinuitetsplanering.

Det finns troligtvis fler aspekter att beakta avseende ekonomiska konsekvenser för den kommunala räddningstjänsten och därför önskar SSBF att en noggrannare analys görs av dessa konsekvenser.

Slutligen vill SSBF lyfta att den finansiering som föreslås i promemorian inte alls är i samma dignitet som MSB:s regeringsuppdrag. SSBF uppfattar att staten vill bibehålla den ambition som MSB har beskrivit i regeringsuppdraget, dock avsätts betydligt mycket mindre pengar än de medel som MSB har äskat för. Totalt bedömer staten att 40 Mkr avsätts under 2024 kontra de 127 Mkr som MSB har föreslagit. SSBF anser att det inte är möjligt att uppnå samma förmåga och effekt då staten föreslår en fjärdedel av den totala summan och i den summan ska det dessutom ingå inköp av nödvändig utrustning och materiel för de civilpliktiga.

Övriga synpunkter

I avsnitt 5 framgår det att räddningstjänsten ska ha förmågan att kunna utföra uppgifterna i enlighet med 8 kap. Lag och skydd mot olyckor (2003:778). Detta är i linje med vad MSB har redovisat i regeringsuppdragen ”Aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst” samt ”Dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap”. Dock framgår inte någonstans i remissen hur denna förmåga ska uppnås. Det som remissen redovisar är att det ska möjliggöras direktinskrivning av redan utbildad personal. Dock har staten inte angivit vad de förväntar sig få för förmågehöjning av att genomföra dessa åtgärder. Vidare undrar SSBF hur dessa individer ska fördelas över landet då sannolikt de flesta räddningstjänster kommer ha behov av fler antal personer i sin krigsorganisation än vad det finns utbildade civilpliktiga under kommande år. SSBF anser att staten bör

prioritera militärstrategiska områden i det initiala skedet för att sedan utöka förmågan nationellt.